

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ וְגו'¹. הנה חז"ל אמרו (ב"ר ל ג)² כל מקום שנאמר 'ואלה' מוסיף על הראשונים. וראוי להבין, מה הוסיף כאן.

וְיִרְאֶה לְרִמּוֹז, על פי מה שאמרו חז"ל (מגילה כט א) כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם, ירדו למצרים - שכינה עמהם, שנאמר הַנִּגְלָה נִגְלִיתִי וְגו'³. והנה למעלה בפרשת ויגש נאמר (בראשית מו ג) אֶל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִם אֲנִי אֶרְדָּ עִמָּךְ וְגו', תיבת 'אנכי' רומז למדינה גדולה⁴, שָׁשֶׁם הַבְּטִיחוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא בַעֲצֻמוֹ וּבַכְבוֹדוֹ יֵרָד עִמּוֹ כְּבִיכּוֹל לְבַדּוֹ, ואולם זה הבטיחו - שְׁיֵרָד עִמּוֹ תִּכְפַּר בַּעַת יְרִידַת יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, שאז עדיין לא התחיל השיעבוד ולא ירדה עדיין מִמְלִיכָה דִּילִיָּה. אמנם אחר שמת יעקב ויוסף ויתר השבטים והתחיל השיעבוד⁵, מצאנו בזוהר הקדוש (ח"ב ד ב)⁶ דְּנִחִית קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיָּה וְכִמְהָ מִמָּה אֶלְפִין רְתִיכִין גַּם כֵּן, כדי להיות בגלות עם ישראל, וזהו מעת שהתחיל השיעבוד ואילך⁷.

וזהו רומז הכתוב 'ואלה' שמות 'ואלה' מוסיף על הראשונים, שבעת ירדת יעקב לא ירד עדיין רק השי"ת בעצמו ובכבודו - לא פמליא דיליה. ועתה כשהתחיל הגלות - ירדו גם המלאכים, ושמות רומז לשמותיו יתברך, ורומז גם כן להמלאכים שהם משתנים בשמותיהם⁸. בני ישראל היינו 'בני יִשְׂרָאֵל סְבָא' וזהו הבאים לשון הָזֶה. מצרימה את יעקב ביאורו, שבאו להיות עם יעקב בגלות⁹. ואמר אחר כך גם כן איש וביתו באו, איש זה הקדוש ברוך הוא, שנקרא (שמות טו ג) 'אִישׁ מִלְחָמָה, וביתו היא השכינה, דְּאִיהִי בֵּית דִּילִיָּה, באו גם כן להיות בגלות את יעקב¹⁰. וכמדומה לי שהדברים האלה נרמזו בזוהר הקדוש, אף על פי כן אין מדרש בלא חידוש, ודו"ק.

עוד ירמוז ואלה שמות. בהקדם עוד לדקדק מהו לשון הבאים הא כבר באו¹¹, והיה לו לומר 'אשר באו. והנראה לרמז, כי הנה ידוע שעיקר בריאת העולם הזה החומרי והגשמי היה, כי השי"ת משתעשע בזה כשאדם מזכך עצמו מתוך עומק החומריות והגשמיות¹², ומדבק עצמו לשרשו. ועל ידי מה יש יכולת ביד האדם לזכך עצמו ולקשר עצמו לשרשו - הוא על ידי התורה¹³, שכל הברואים כולם יש להם אחיזה בתורה¹⁴, או באות, או בנקודה, וזולת זה לא היו יכולין להתקיים.

1 שמות פרק א: (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (ב) רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה: (ג) יַשְׁשָׁר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן: (ד) גָּן וּנְפֹתַי גָּד וְאָשֶׁר: (ה) וַיְהִי כִלְגַּפְשׁ יִצְחָר יַעֲקֹב שְׁבַעִים גֶּפֶשׁ וַיִּוֹסֶף הֵיךָ בְּמִצְרַיִם: (ו) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְכָל-אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: (ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מֵאֵד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:

2 שמות רבה (וילנא) פרשה א: ב ד"א ואלה שמות א"ר אבהו כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף שבח על הראשונים, (שם בראשית/ב) אלה תולדות השמים והארץ פסל לתוהו ובוהו, ואלה שמות הוסיף שבח על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו צדיקים.

3 שמואל א פרק ב: (כז) וַיְבֹא אִישׁ-אֱלֹהִים אֶל-עֲלִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו זֶה אֲמַר יְקֹק הַנְּגִלָה נִגְלִיתִי אֶל-בֵּית אֲבִיךָ בְּהִיוֹתְם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פְּרָעֹה:

4 זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צ עמוד ב: אנכי רזא דעלמא עלאה ברזא דשמא קדישא יה"ו

5 שמות רבה (וילנא) פרשה א: ח [א, ו] וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל

6 זוהר כרך ב (שמות) פרשת שמות דף ד עמוד ב: רבי יצחק הוה קאים קמיה דרבי אלעזר בר רבי שמעון אמר ליה שכינתא נחתת למצרים עם יעקב א"ל ולא הוא כתיב (בראשית מ"ו) אנכי ארד עמך, אמר ליה תא חזי שכינתא נחתת למצרים את יעקב ושית מאה אלפין רתיכין קדישין (אחרנין) עמה והיינו דכתיב כשש מאות אלף רגלי תנינן שית מאה אלפין רתיכין קדישין נחתו עם יעקב למצרים

7 זוהר כרך ב (שמות) פרשת שמות דף טז עמוד א: א"ר יהודה ח"ו בשעתא דאמר קודשא בריך הוא (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה ס"ד דשכינתא תיחות עמיה בההיא שעתא (א"ל והא כתיב אנכי ארד עמך מצרימה עמך) ממש אלא בשעתא דהות ירידה לבנוהי נחתת שכינתא דהא הוא דכתיב אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, כל זמנא דיהו לך עלייה כביכול עלייה אית לי ובשעתא דיהו לך ירידה כביכול אנכי ארד עמך, ועד דמית יוסף וכל אחיו והות לון ירידה קמת שכינתא ונחתת עמהון כמה דנחתו אלין כך נחתו אלין, אמר (ס"א ר' יוסי בר' יהודה) ר' יהודה מה כתיב לעיל מניה (שם נ) וימת יוסף בן מאה ועשר שנים וגו' בההיא שעתא דמית יוסף וכלהו שבטין והוה לון ירידה נחתו בני ישראל בבלותא ושכינתא ומלאכי עלאי נחתו עמהון, דהא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל דאינון אתוספו על קדמאי למיחת בגלותא

8 בראשית רבה (וילנא) פרשה עח (וישלח): ד [לב, ל] וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך, רב אמר בשם רבי יוסי בר דוסתאי כתוב אחד אומר (תהלים קמז) מונה מספר לכוכבים וגו' שמות יקרא, וכתוב אחד אומר (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא, אלא מלמד שיש שם שינוי לא כשם שנקרא עכשיו כך הוא נקרא לאחר זמן, שנאמר (שופטים ג) ויאמר לו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי והוא פלאי, אינו יודע איזה שם אני מתחלף.

9 פרדס יוסף שמות פרק א פסוק א: ועיין בנוצצי אורות לאזולאי [זוה"ק שם אות ב] מצרימה גימטריא שכינה, וזהו הבאים מצרימה שבאו עם השכינה:

10 צרור המור שמות פרשת שמות: ואמר איש וביתו. להורות שהשם עצמו שנקרא איש מלחמה. ירד עמהם עם פמליא שלו לקיים אנכי ארד עמך מצרימה. וזהו איש וביתו באו.

11 שמות רבה (וילנא) פרשה א: ד הבאים מצרימה וכי היום באים והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים, אלא כל זמן שיוסף היה קיים, לא היה להם משוי של מצריים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים כאלו אותו יום נכנסו למצרים, את יעקב, כל אלה מכחו של יעקב שסגל מצות ומעשים טובים, וזכה להעמיד י"ב שבטים, איש וביתו באו.

12 ספר פרי הארץ - פרשת קרח: הענין הוא ידוע שעיקר כוונת בריאת העולם הוא עד שיגיע בהשתלשלות למקום הבחירה ברע או בטוב אשר ברא את האדם ישר לדעת מאוס ברע ובחור בטוב (ע"פ ישעי' ז, ט). וכבוד ה' מלא כל הנבראים מגבוה על גבוהים עד השלשול קטן שבים אפילו הקליפות כמאמר (נחמיה ט, טו) ואתה מחיה את כולם כי צורך העולם בהם, ועיקר מעשה האדם להוציא יקר מזולל בסוד ומלכותו בכל משלה (תהלים קג, יט) להכרית הקוצים ובחור בחיים בכל אשר יפנה ישכיל ובכל דרכיו ידעוהו מה זה ועל מה זה כי הקרה ה' לפניו ומי ברא אלה הלא ה' זו המהוה כל היות ומחיה אותם הסובב וממלא אותם ומי נתן לשכני בינה בין בדברים ועצה ודעת טוב ורע, ועתה למה ירע לבבו להתדבק ברע יחליפנו וימיר אותו רע בטוב הגנוז בתוכו המחיה אותו שהוא חי החיים. ובזה נפש אדוניו ישיב לבעליו בהוציא יקר מזולל להקריב קרבן להו"ה אשה ריח ניחוח נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, כי רצונו בבריאת העולם היה דוקא בגשמי שיהיה מלא כל הארץ כבודו ג"כ במקום שיש בחירה להוציא יקר מזולל שהם הקליפות.

13 תניא ליקוטי אמרים פרק לא: לכן נקראת התורה משיבת נפש פי' למקורה ושרשה וע"ז נאמ' פקודי ה' ישרים משמחי לב:

14 באר מים חיים בראשית פרשת בראשית: ועיקרן של דברים הוא כי ידוע אשר העולם ומלואו לא נברא אלא בהתורה וכמאמר חז"ל (בראשית רבה א', א') על פסוק (משלי ח', ל') ואהיה אצלו אמון, דבר אחר אמון אומן. התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקדוש ברוך הוא בנהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה אותו מדעת אלא מדעת אומן והאומן אינו בונה אותו מדעת עצמו אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה פשפושין, כך היה הקדוש ברוך הוא מביט בתורה וברא את העולם, והתורה אמרה בראשית ברא בי ראשית ברא ואין ראשית אלא תורה וכו' עד כאן. וידוע מספרי החכמה

ועל ידי שיש להם אחיזה באותיות התורה ובנקודותיה - ואותיות התורה ונקודותיה כולם נאצלו ויצאו משם הוי"ה ב"ה - ועל ידי זה יש יכולת ביד האדם לחזור ולקשר עצמו לשרשו, ולקשר עצמו באין סוף ב"ה¹⁵. ואולם העיקר לזה, שיחזור האדם להזדכך ולקשר עצמו לשרשו - הוא על ידי הצדיקים שהם דביקים תמיד במחשבתם למעלה בעולמות העליונים, והם הם המקשרים נפשות עם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לשרשם¹⁶, על ידי שמעוררין את לְפָם לשוב אליו יתברך.

ועל פי זה יבואר מאמרם זכרונם לברכה במדרש (ב"ר ב ה) ¹⁷ והארץ היתה תהו ובהו וגו' - אלו מעשיהם של רשעים, ויאמר אלהים יהי אור - אלו מעשיהם של צדיקים, ואיני יודע באיזה מהם חפץ; כשהוא אומר ו'ירא אלהים את האור כי טוב' - הוי שהוא חפץ במעשי צדיקים, ולא במעשי הרשעים. ולכאורה הוא תמוה, דהאיך יעלה על הדעת לומר שחפץ במעשי הרשעים. אמנם, הנראה בזה, שמעשי הרשעים ביאורו, מה שהרשעים שְׁבִים מְדַרְכֵם הַרְעָה, ואף על פי כן אמר במדרש שהקב"ה חפץ יותר במעשי הצדיקים - שהם צדיקים מעיקרם, כמו שאמרנו מפני שהצדיקים הם הם הגורמים לרשעים שישבו, על ידי שהם מעוררים לבבם לעזוב דרכם ולשוב אליו יתברך, ולקשר עצמם לשרשם.

והנה, אִישׁ אֶשֶׁר יֵאָלֶה לו - שהוא מדבק עצמו לשרשו, צריך שיעלה מדריגה אחר מדריגה. שעיקר השתלשלות העולמות מלמעלה למטה עד העולם הזה החומרי היתה על כוונה זו, שיחזור האדם מתתא לעילא - מעולם העשיה לעולם היצירה, וממנו לעולם הבריאה, וממנו לאצילות, עד שיקשר עצמו באין סוף. אמנם, כאשר האדם הולך מעולם לעולם - יוכלו ח"ו החיצונים להתאחז בו ולבלבלו מדביקותו, שהאורים מלאים מהם¹⁸. ולכן איתא בזוהר הקדוש (ח"ב קלב ב) ¹⁹ שְׁהַעֲלֶיָה הוּא בְּכַח שֵׁם מ"ב, שכאשר האדם מכוון בשם מ"ב - הַשֵּׁם הֶלְזָה נַעֲשֶׂה לו עֵיטוֹף וּמַלְבוּשׁ לְנִשְׁמָתוֹ וְרוּחוֹ, לבל יתאחזו בו החיצונים בעלייתו מעולם לעולם²⁰. ויש בזה כמה יחודים, והכל מסתעפים משם מ"ב, שהוא לו לְמַחְסֵה וּלְמַגֵּן בפני החיצונים. וכמו כן, באם האדם זוכה, ויכול לכוון שם זה בעת פטירתו - מה טוב להעטיף נשמתו, להסתיר אותה בפני החיצונים²¹.

וזה נרמז בכתוב **ואלה שמות, ואלה גימטריא מ"ב**, שהשמות והיחודים היוצאים משם מ"ב הם **באו מצרימה**²² רומז לעולם הזה שהוא נקרא מִיֶּצֶר יָם מפני רוב הצימצומים שבו²³. ורומז, שהשמות הללו באים עם בני ישראל לעולם הזה, שהוא ימיצר ים' בכדי שיהיה להם למחסה ולמסתור מן המקטריגים והחיצונים הרוצים להאחז בהם. **איש וביתו באו** בית רומז לצירוף,

ובפרט בזוה"ק אשר מתחילת הבריאה עד סוף עמידת כל יצורי עולמים. כל חיותן וקיומן ועמידתן של כל העולמות שלמעלה ושלמטה וכל אשר בהם הכל על ידי התורה ומצוותיה שישראל מקיימין למטה ועל כל אות ואת מתורתנו הקדושה עומדים אלפי אלפים עולמות קדושים עד אין מספר ועמידתן וחיותן וקיומן הוא רק בקיום עם ישראל את האות הלו בתורה על זה יתקיימו. ... ועיקר קיום אותיות התורה בשמים וארץ וכל אשר בהם הכל הוא כשישראל מקיימין אותיות האלו למטה בארץ.... והאמת כי מעולם לא אלמן ישראל ותמיד נמצא בישראל צדיקים המקיימין העולם ולולא זאת חלילה היה מוחזר כל העולם לתהו ובהו ועל כן אמר הכתוב (משלי י', כ"ה) וצדיק יסוד עולם כי הוא היסוד וכן ובסיס שהעולם עומד עליו. וזאת הטובה עשה הקדוש ברוך הוא עם עולמו שאף בצדיק אחד בכל העולם די לעמידת כל יצורי עולמים במעט דמעט חיות לפי צדקת הצדיק הלו ובה יסד ארץ על מכוניה בל תמוט עולם ועד

¹⁵ מקור מים חיים בראשית פרשת נח הערה כג: כי מאחר שבתורה ברא ה' יתברך כל העולמות, והכל בשביל ישראל, ועל כן כל אחד מישראל יש לו שורש באות אחד מאותיות התורה, וכמו שכל העולמות שנבראו על ידי התורה, עומדים זה למעלה מזה לפי השתלשלות התורה בפרד"ס, כן הוא בישראל שיש להם גם כן שורש באותיות התורה צריכים הם תמיד להתקשר זה בזה, וגם להתקשר זה למעלה מזה והכל באהבה רבה, שכמו שהתורה היא אחת כן יהיו מקושרים כאחת, ועל ידי זה יש יכולת בידם להשיג השפעת השפע על ידי מי שהוא למעלה מהם וקרוב יותר לחסד עליון:

¹⁶ תולדות יעקב יוסף במדבר קרח: והנה שמעתי ממורי זלה"ה, כי תיק[ו]ן בעלי תשובה, העיקר הוא על ידי גדולי הדור שיכול להעלותו ולקשרו בשרשו וכו', ודפח"ח.

¹⁷ בראשית רבה (וילנא) פרשה ב סימן ה (בראשית): ה רבי אבהו ו'ר חייא רבה, רבי אבהו אמר מתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא במעשיהן של צדיקים, ומעשיהן של רשעים, הדא הוא דכתיב (תהלים א) כי יודע ה' דרך צדיקים וגו', והארץ היתה תהו ובהו, אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלהים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, א"ר חייא רבה מתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא בהמ"ק =בית המקדש= בנוי, וחרב, ובנוי, בראשית ברא אלהים, הרי בנוי, היאך מה דאת אמר (ישעיה נא) לנטוע שמים וליסוד ארץ וגו', והארץ היתה תהו ובהו, הרי חרב, היאך מה דאת אמר (ירמיה ד) ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו, ויאמר אלהים יהי אור הרי בנוי ומשוכלל לעתיד לבא, היאך מה דאת אמר (ישעיה ס) קומי אורי כי בא אורך, וכתיב (שם /ישעיה ס/) כי הנה החושך יכסה ארץ וגו'.

¹⁸ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א: תניא, אבא בנימין אומר: אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר אביי: אינהו נפשי מינן, וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. אמר רב הונא: כל חד וחד מינן, אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה.

¹⁹ זוהר כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קלב עמוד ב: שמא דמ"ב אתון רזא דיליה אבהן דקא (ויקרא עח א קח רנו ב) מתעטרן בעלמא עלאה, ועלמא עלאה במה דלעילא (ס"א וסלקא רזא לעילא לעילא עד דאתעטרא באין סוף) ועל דא סליק ולא נחית אתעטר גו מחשבה עילאה, זכאה חולקא דמאן דידע ליה ואזדהר ביה

²⁰ תיקוני זוהר נוסח אחר דף קג עמוד ב: ברזא דשבע שמנה דבהו מ"ב אתון לקבל שבעה יומי בראשית דאית בהו עשר אמירן ול"ב אלקי"ם ואינון מ"ב ועלייהו לב דאתמר בהו אלקי"ם האלקי"ם והיינו וגבוהים עליהם אליון שבע תיבין אבגית"ץ עלייהו אתמר שרפים וגומר והאי שמא איהו סגולתא דיליה לכסאה לנשמתא כד סליקת לעילא בכל ליליא לאסהדא על עובדין טבין דבר נש ממלאכי חבלה ומכל מזיקין ורוחין ולילין ושדין ובהון פרכת לעילא בתרין אתון מכל שם תכסה אנפאה מנהון ובתרין אתון תכסה רגלהא ובתרין אתון פרכת לעילא ואוף הכי לרוחא ואוף הכי לנפשא

²¹ פרס רמונים, שער כ"א פרק י"ג: עוד כתב הרשב"י ע"ה (תקונא סט דק"ג ע"ב) שבכל שם יש בו ו' אותיות נגד שש כנפים שבשרפים וע"ז נאמר (ישעיה ו) שש כנפים שש כנפים לאחד. ואמר ששם זה טוב להזכירו קודם שינתו וכן האדם סמוך לעת פטירתו כי ע"י כנפים האלה בשמים אתון מכל שם הנשמה תכסה אנפאה כו' ובשמים תעופף הנשמה למעלה ותזכה להנצל ממלאכי חבלה ומכל מזיקין ותזכה לחיי עה"ב:

²² של"ה פרשת שמות תורה אור: וכמו שראשית הבריאה על ידי שם של מ"ב, כן ראשית גילוי במצרים. איתא בזוהר (ח"ב דף ד' ע"ב) אמר רבי שמעון, כד נחתא שכינתא למצרים, נחתא חיה חדא דשמא ישראל, בדיוקנא דההוא סבא, וארבעין ותרין שמשין עמיה קדישין, וכל חד וחד את קדישא עמיה משמא קדישא, ולוהו נחתו עם יעקב למצרים, הדא הוא דכתיב (שמות א, א) 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב'. עכ"ל. ביאור דבריו, כי דרש 'שמות' כאילו נקוד בצירי שְׁמוֹת, מורה על שמותיו יתברך, ואמר שהשמות הם מ"ב כמנין 'ואלה' העולה מ"ב, הרי כמנין 'ואלה' באו שמות עם יעקב..

²³ תולדות יעקב יוסף פרשת שמות: כי עולם הזה נקרא ארץ מצרים, שיש לו גבול ומצר.

